

מקדושיה

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה

מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון ל"ה

פרשת שלח | תשפ"ה

ראני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

בני החבריה קדישא תלמידי מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש, מורגלים היו זה מכבר בהוראות ובקשות שונות מפי רבם הקדוש, דברים מכבשונו של עולם אשר בחלק ניכר מהמקרים אין הם מבינים את פשרם.

כך היה כאשר ביקש הבעל שם טוב באחד הימים כי יביאו לפניו יין כשר ומהודר בכל הידור, כזה שכל תהליך הכנתו התבצע באופן הנעלה ביותר, ולא זו בלבד אלא בהבירה כי את היין ברצונו שיביאו ממדינה רחוקה.

השליחות כבודת המשקל הוטלה על אחד מגדולי התלמידים - הרה"ק ר' דוד ממיקוליב, והוא אור כגבר חלציו ויצא חיש מהר לקיים את רצונו רבו ולהביא את היין המדובר.

מסע רצוף תלאות, ניסיונות וקשיים המתין לו בשליחותו הקדושה, אולם כעבור זמן-מה התמלא הרה"ק ר' דוד סיפוק רב, כשהוא אוזח חבית קטנה, חתומה ושמורה, מכל משמר ובה היין היקר המיועד לרבו הקדוש.

את דרכו בחזרה למזיבו' עשה ר' דוד בזהירות, ידו האחת אוזח חתומה בשוסות הסוס המושך את העגלה וידו האחרת נשלחת ללא הרף למושב שלצידו, שם נח האוצר היקר. כל טלטלה ומהמורה החסירו פעימה מלבו, כל חבטה שספגה העגלה בשבילים המשובשים העלו את רף החרדה בלבו, אולם בחסדי הבורא - הנה הוא כבר מתקרב למזיבו'.

בואכה מזיבו', לבו עולץ והוא מלא שמחה על כך שיצליח ממש בקרוב להשביע את רצונו רבו ולמלא את לבו בקורת רוח, אך הנה שוד ושב.

לנוכח העגלה הופיע לפתע פרש גדל ממדים, גברתן אוקראיני אטום מבע ולמוד מלחמה, וממרום מושבו על גב הסוס נופף לו בידו. 'עצור!' סימן לו, ולא נותרה כל ברירה כי אם למלא את הפקודה ולהמתין בחשש לבאות.

'פתח את החבית' הורה לו הגוי, ואילו ידיו של ר' דוד כמו מאמנות לשמוע בקולו. היפתח את החבית היקרה, 'חשוף אותה לידי החטטניות של הגוי ובכך יתפזר את תכולתה ליין נסך', למגינת לב רבו הקדושה! 'נו, פתח! האוקראיני האיץ בו, כשהוא מוסיף הסבר לדרישתו, 'הפריץ המקומי אוסר, כידוע לך, להכניס שיכר לעירות. עלי לוודא אפוא שאין מדובר בשיכר'.

גיסה ר' דוד בכה ובכה, פנה ללבו ועשה מאמץ ניכר לשכנע אותו כי מדובר ביין ולא בשיכר, אולם לשווא. לא חלפו כי אם כמה רגעים, וסבלנותו של הלה פקעה. הוא הדף את ר' דוד בגסות וניגש לפשפש בקרבי החבית.

'הכל בסדר, סע' פנה לר' דוד כשנכח לראות שאכן מדובר ביין בלבד, ואילו ר' דוד

המשך בעמוד ב'

(תהלים סח, לה), כי יוכלו ישראל בתפלתן לתת כח בפמליא של מועלה שיתגברו החסדים על הדינים והימין על השמאל. וכן משה בתפלתו התפלל בבחינת איתערותא לתת כח בפמליא של מעלה שיתגדלו ויתרבו החסדים לארמא ימינא על שמאלא (באר מים חיים).

◆◆◆

"דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' וְנָתַן עַל צִיצַת הַכֶּנֶף פְּתִיל תְּכֵלֶת" (טו, לח).

יש לומר 'הַכֶּנֶף פְּתִיל תְּכֵלֶת', כי צדיקיא אינון שלוחי דמטרוניתא ומחסרונן יבין להתפלל על חסרון השכינה כביכול. והוא שמרמז 'הַכֶּנֶף', פירוש הצער שלו והמכסה הוא פתיל מחובר בתכלת שהיא השכינה, ומזה יבין להסתכל ולהציץ באיזה דרך יעורר עצמו להתפלל על חסרונה, וזהו 'הַכֶּנֶף לְכֶם לְצִיצַת'. ולכן הכנה הגדול היה לו ציץ נור הקודש, פירוש הסתכלות במחשבתו ושכלו הנקרא קודש על כל הדברים, ועליו נכתב פתוחי חותם קודש לה' והיה על מצחו תמיד, להורות כי מחשבתו צריק להיות צחה וזכה והמשכיל יבין (דגל מחנה אפרים).

התפילה בפרשה

אמרי שופר ממאורי האומה

"וְעֵתָה יִגְדַּל נָא כֹחַ ה' פְּאֶשֶׁר דְּבִרְתָּ לְאָמַר" (יד, יז).

וזהו שהתפלל משה רבינו עליו השלום 'וְעֵתָה יִגְדַּל נָא כֹחַ', דהנה המרגלים קלקלו מאד בהילוכם, והדרך הוא כך כשישראל הם באיזה צרה רחמנא ליצלן והשם יתברך מושיע אותם בעת צרתם, אזי הישועה היא גדולה שלא כדרך הטבע יותר ויותר מכבתחילה. לזה התפלל משה 'וְעֵתָה', פירוש עתה לפי שקלקלו המרגלים, ואתה ברחמיך הרבים ענה אותם בעת צרתם שיגדל הכח הצורך להעלות הניצוצות קדושת יגדל כל כך שלא כדרך הטבע (נועם אלימלך).

◆◆◆

"סֶלַח נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כְּגֹדֶל חֶסֶדְךָ וְגו'" (במדבר יד, ט).

'כְּגֹדֶל חֶסֶדְךָ', שיתגדלו החסדים ויתגברו זכותי ישראל על בחינת הדינים והגבורות, והוא בבחינת 'תָּנוּ עַז לְאֱלֹקִים'

הרה"ק ר' קלנימיוס קלמן בעל 'מאור ושמש' מקראקא זי"ע א' תמוז תקפ"ג

הילולא דמרי עלמא

בעלי הילולא בעבודת התפילה

"וְעֵבְדְתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּבְרַךְ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֵת מִימֶיךָ וְהִסְרַתִּי מִחֻלָּה מִקֶּרְבְּךָ" (שמות כג, כה).

ונראה בזה, דהתורה הקדושה מלמדת אותנו איך לעבוד את השי"ת... עיקר עבודת ה' הוא, שישתתף האדם עם הציבור בכל הענייני העבודה... ובפרט בשעת התפלה, צריך כל אדם לזרז מאד מאד להתפלל עם הציבור יחד, ואם מתפלל עם הציבור - יהיה מובטח שפרנסתו תהיה מזומנת לו בכל יום ברווחה, וברכה תהיה מצויה במעשי ידיו. ועל ידי תפלת ציבור, יכולים לבטל כל הגזירות קשות ורעות רחמנא ליצלן... וזהו 'כָּרַב עִם הַדָּרַת מֶלֶךְ' (משלי יד, כה), פירוש, אם נאספים רוב עם יחד בתפלה - אזי הדרת מלך הקדוש ברוך הוא אומר 'הדרי בי' ממה שגזרתי עליהם וממשיכין על כנסת ישראל על ידי תפלתם השפעות טובות (מאור ושמש).

להסיר מעל שכמו ויפה שענה אחת קודם. כך מצא את עצמו 'גונב' כמה דקות בקרן זווית, מריץ את התפילה וממלמל באפס כוונה ועל אחת כמה וכמה שאינו תר אחר המניין הקרוב.

כעת זה הפך לביונס. דבריו המעוררים של בעל 'מאור ושמש' וההבטחה הנדירה שבדבריו, עוררו אותו לחשוב על כך כאפיק נוסף להשקעה. כמה דקות נוספות, מעט מאמץ בהצטרפות למנין, והלא הפרנסה מובטחת.

בהתחלה היה זה אכן רק ביונס, שיקול עסקי קר. אולם רק כשהתחיל בכך, כשהצטרף לגיוני עובדי ה' המקיימים את רצונו יתברך ומהללים שמו ברב עם, או אז הבין מה החמיק עד עתה, עד כמה פספס את החוויה הרוחנית הצרופה הזו ואת הרגעים היקרים של החיבור לבורא העולם.

עצם ההתעוררות וקרבת האלקים שחש אותו יהודי, כבר יש בהן משום סיפור בפני עצמו. מעשה מדהים על נשמה אבודה שמצאה את השפה הבוררה מול קונה. ואילו בכך היינו מסתפקים - דיינו. אולם המשך מפעים לא פחות.

בשבוע ההילולא, תיכף בתחילת חודש תמוז, פנה למיודענו איש עסקים מוכר והתעניין בנוגע לנכס המדובר. הוא שמע את המחיר והתנאים, דן בקצרה בנקודות חשובות כאלה ואחרות ועל אתר סגר עסקה. ארבע מאות מטרים ראשונים הושכרו כאן ועכשיו.

החודשים הבאים ייצגו תנופה עסקית רצופה, באופן בלתי נתפס לפי אף מדד שהוא. עשרות ומאות מטרים הושכרו בזה אחר זה ונחטפו כלחמניות אחרי הגשם.

ביום א' תמוז שנה לאחר מכן, יומא דהילולא קדישא של בעל ההבטחה הגדולה, נחתם החוזה על מאות המטרים האחרונים שטרם הושכרו בבנין.

דברי הרה"ק בעל 'מאור ושמש' שהובאו בפתח המדור, התפרסמו ביותר בשנים האחרונות והביאו עוד ועוד יהודים להתחזק בעבודת התפילה ובפרט להקפיד ביתר שאת על תפילה במנין בכל מחיר ובכל מצב.

המעשה הבא התפרסם מפי אדם האחראי במידה מרובה להפצת דברים קדושים אלו, וכמו תמיד - גם כאן טמון סיפור אישי מופלא.

הלצה עממית גורסת כי האמירה 'אני עוסק בגדל' משקפת את העובדה המצערת כי אותו אדם נטול פרנסה ואפיק תעסוקתי, ומה שעומד מאחורי המשפט המרשים הוא: 'אין לי עבודה מסודרת, תלוש שכר או הכנסה יציבה'...

הומור לחוד ואמת לחוד, אולם במקרה של אותו אדם היה בכך מן האמת, ולא שמץ ממנה. לפרנסתו עסק בהשכרת נכסי ענק למסחר ותעשייה, החל במשרדים קטנים וכלה בבניינים שלמים שהושכרו תמורת טבין ותקילין לחברות גדולות.

היה זה לפני כמה שנים, כאשר אי שם בשלהי חודש סיון משהו נתקע. בנין שלם במרכז העיר אשר היה בבעלותו, כזה שעל פי כל צפי וסטטיסטיקה מוכרים היה אמור להיות מושכר זממן, עמד שמש מבלי שוכר ללא סיבה הנראית לעין. יומים נוקפים, החודשים רצפים קדימה ללא רחם, והבנין עודנו ממתיך לשוכר הגואל.

באחד הימים, כמה ימים לפני ראש חודש תמוז, הזכיר לו מאן דהוא כי ביום א' תמוז חל יום ההילולא של בעל 'מאור ושמש', והוא מצא את עצמו מעלעל בין דפי הספר הקדוש, שם נתקל בדברים המלהטים כחולת: 'ואם מתפלל עם הציבור - יהיה מובטח שפרנסתו תהיה מזומנת לו בכל יום ברווחה, וברכה תהיה מצויה במעשי ידיו'.

עד אותו רגע התייחס האיש לעבודת התפילה, לדאבונו ולבושתו הגדולה, כאל משא כבד ומעמסה מיותרת שיש

בפתח פרשת המרגלים מציינת התורה הקדושה עובדת פלא (י, א): **"וַיִּשְׁלַח אֹתָם מִשֶּׁה מִדְּבַר פֶּאֶרֹן עַל פִּי ה' כָּל־אֲנָשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה"**, וידועים דברי רש"י הקדוש: **"כל 'אנשים' שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו"**.

תמהו אפוא רבים וגדולים, הכיצד יתכן שדווקא אותם אנשים נעלים אשר היו כשרים וישרים, ואף בדור דעה התעלה עד לדרגה בה נקראו **"ראשי בני ישראל"**, הם אשר חטאו ומרדו עד כדי כך? ביאור נפלא מצאנו לכך בדברי האור החיים הקדוש, וזו לשונו: **"לַצַּד שְׂכֻנַּת הַמְּשֻׁלָּחִים הִיְתָה רָעָה, תַּפְעִיל פְּעַל הָרַע בְּשֻׁלְחָה, וַיַּחֲזֹר לְהִיטֵל שְׁלֹחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ, וַיִּזְלַח בּוֹ תְּכֻנָּה רָעָה, מִה שֶׁלֹּא הִיְתָה בּוֹ קֶדֶם, כְּדֶרֶךְ שְׂתִילָה בְּחִינַת הַקִּדְשָׁה בְּשֻׁלְחָה מִצְוָה לְטוֹבָה אוֹת. וְלֹא, הֵגֵם שְׁהֵי צַדִּיקִים, בְּהַתְחַלְלָתָם עֲשׂוֹת הַלֵּלִיכָה לְרַגֵּל, נוֹלֵךְ בָּהֶם תְּכֻנָּה רָעָה מִכֵּן הַמְּשֻׁלָּחִים, וַיַּעֲצוּ לְהִדִּיחַ"**.

נמצאנו למדים עד היכן מגיע כוחו של המשלח וכמה רבה מידת ההשפעה שיש לו על השליחות והשליח גם יחד.

ענין זה, כך מעיד ה'חתם סופר', שייך ונוגע במישורין לעבודת התפילה בכלל ולפילה במנין בפרט, ואלו דבריו: **"יש לפרש כך, דהנה יראה לי דעיקר חטא מרגלים היה מחמת כוונת השולחים, כי הרבה מפסיד השליח על ידי כוונת המשלח, וכן יאירע לשלוחי ציבור בימינו בעוונותינו הרבים"**.

אודות כך התבטא פעם הרה"ק האמרי חיים מו"ז'ניץ ז"ע, כשהוא מחדד ביתר שאת את ההשפעה הכבירה לטוב ולמוטב שיש לכל מתפלל על מלאכת הקודש של שליח הציבור, וכך אמר: **"אויב איינער גענעצט ביים דאווינען, שיסט ער אריין א קעלט אויפן בעל תפילה [אם מאן דהוא מפקח באמצע התפילה, הרי הוא 'יורה' קרירות הישר ללבו של בעל התפילה]"**!

מסופר על הגה"צ ר' בנימין אליעזר שפיצר זצ"ל, דומ"ץ ושו"ב קהילת דמאראש-איוואר, אשר היטיב להתפלל בהמיה נרגשת ושברון לב יחד עם נעימה נדירה והתלהבות כאש יוקדת, ואכן עשה בכך שימוש קדוש והיה מכבד את ה' מגורו כשליח ציבור. באחד ממועדי השנה, לאחר התפילה ניגשו אליו המתפללים בזה אחר זה, הודו לו בחום והכבירו במחמאות לרוב על תפילתו הזכה, על ההתעוררות שהיא גרמה להם ועל ההתלהבות שסחפה את כלל הציבור.

הענווה ושפלות הברך היתה אף היא מתכונותיו הנאצלות, ותגובתו מלמדת אותנו פרק חשוב על כך. **"אין הדבר תלוי בי כלל"** השפיל מבטו בשמץ בוושה, **"הלא אני משמש כשליח ציבור ותו לא"**, ועם ציבור נפלא שכזה - הייפלא כי התפילה נראית כך?...

אולם בנוסף לענוות החן הנושבת מדבריו, לאמיתו של דבר יש יותר משמץ אמת בתשובה זו, וכפי שעולה מתוך דברי חז"ל (ברכות לד, ב): **"המתפלל וטעה, סימן רע לו"**. ואם שליח צבור הוא, סימן רע לשולחיו. מפני ששלוחו של אדם כמותו.

ואם כבר לימדונו כמנינו (ימא עו, א) כי **"מידה טובה מרובה ממידת פורענות"**, אם כן אין כל ספק שכאשר שליח הציבור מייטיב לעשות כראוי את מלאכת הקודש ואכן מהלל ומשבח את ה' מגורו על הצד הטוב ביותר - יש לציבור שולחיו חלק משמעותי ועיקרי בכך, והרי הדבר משמש סימן טוב ומבורך לציבור כולו.

נאיר את הדברים מנקודת מבט נוספת. שליחות, כמו יתר חלקי התורה וההלכה, מעוגנת בכללים הלכתיים ברורים והגבלות כאלה ואחרות המגדירות במדויק את התנאים לקיומה.

בין תנאי היסוד הנדרשים לשם הגדרת השליחות ככזו, אנו מוצאים בגמרא (מסין כד, א) כי על השליחות להיות ראוי לחזור למשלח. היינו - מוכרח שתהיה אפשרות לשליח לשוב למשלחו ולעדכן אותו בדבר קיום השליחות. שליחות שאינה חוזרת למשלח - קובעים חז"ל, אינה שליחות.

על פי אמת מידה זו נוכל לבחון, אף בענין התפילה, עד כמה ראוי ונכונה היתה השליחות של שליח הציבור.

אם הלה יבצע את שליחותו כנדרש, הדבר מעיד כאמור על שולחיו שעשו את חלקם כראוי, אולם לא זו בלבד אלא שהשליחות תחזור אליהם ותעורר אותם, תלהט בליבם ותהפוך את בית הכנסת כולו למקשה אחת שכולה קרבת אלקים!

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

- לבו נפל בקרבו, והוא אנה הוא בא?

ניכר היה בחוש כי יד ה' היתה בו ובמטען היקר שנשא עמו, ועל כן תיכף כשהתייצב בפנים קודרות לפני הבעל שם טוב תינה את כאבו בפניו. **"הלא התאמצתי כה רבות, עשיתי את דרכי הארוכה ורצופת התלאות והכל כדי להגשים את רצון הרבי"**. על מה ולמה אם כן עלתה כך בידו?

"אם ה' לא יִשְׁמֶר עִיר" נתן בו הבעל שם טוב את עיניו הקדושות, **"שְׁוֹאָ שְׁקֵד שׁוֹמֵר (תהלים קכו, א)"**. כל המאמצים וההשתדלות שעשית אינם אלא השתדלות, ניסיון אנושי לבצע את המשימה על הצד הטוב ביותר, אולם העיקר חסר מן הספר. **להתפלל - שכחת?"**

"וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן נֹון וְהוֹשִׁיעַ" מספרת

קרבת אלקים

לאורם של גדולי הדורות

ישנן תפילות הנובעות מעומק לב האדם, אם מתוך ציפייה להגשמת משאלה כלשהי או בשל חרז שהשתרגה על הצוואר והאדם מייחל לפתרונה. בתפילות מעין אלו, מלבד הרגש הרב השזור בהן, יש ממד ניכר של מודעות והכרה בכך שהתפילה נצרכת כרגע ביותר.

אולם לעתים, כפי שמעיד המעשה הבא, דווקא תפילה שנאמרה מוך חוסר ידיעה מוחלט, יש בה כדי לשדר מערכות עולם ולהניע את אמות הסיפים. היושב בשמים הוא שידוע, הוא יתברך המעורר בלב האדם להתפלל אף אם אינו יודע מדוע ועל מה, ויפה כוחה של תפילה שהיא פועלת בכל מצב.

קבוצת אברכים בני תורה פילסה את דרכה בחזון מהכולל דרך מצבות בית העלמין בבני ברק, מכוונים את דרכם אל אחת המצבות בדרכם לעלות על קברו של פלוני שיום השנה שלו חל באותו יום, אולם לפליאתם אינם מוצאים את המצבה. מחפשים שוב ושוב, בודקים סביב, ואין.

מרבית בני החבורה כבר באו לכדי החלטה שלא לכלות את זמנם אלא להמשיך הלאה בסדר יומם, אולם אחד מהם הפציר בהם כי יואילו להמתין כמה רגעים.

"זהו קברה של אשה פלונית", אשר עם בנה היתום אם עומד בקשר מזה זמן מה' הצביע על מצבה פשוטה שניצבה בדרכם, **"ואם כבר זימנה ההשגחה את פעמינו לכאן - הבה נאמר כמה פרקי תהלים להצלחת בנה הבחור"**.

ישראל קדושים נתבעים ונותנים, ולא רק בממון. בנפש חפצה נעתרו החברים לתרום מעט מזמנם ולעמוד על קברה של האשה, לשפוך צקון לחש בתפילה קצרה להצלחת הבחור.

והנה זה פלא, אך סיימו את תפילתם ואחד מבני החבורה מצביע: **"הנה הקבר שחיפשנו"**. ניכר היה בחוש כי ההשגחה העליונה סובבה את הדברים כך שיתעכבו במקום וימצאו את קברה של אותה אשה, יעתירו בתפילה על בנה.

האברך המדובר כמעט שכח מכל הסיטואציה, אלא שאו, ממש רגע קודם כניסתו לכולל לסדר ב', רטט הפלאפון בכיסו. על הצג - מספר חסוי, ולאחר כמה שניות של לבטים החליט לענות ולשמוע במה דברים אמורים.

פניו אורו לשמע קולו של המתקשר. על הקו היה, במפתיע, היתום אשר על קבר אמו השתטח באותו יום. קולו היה שבור, מרוסק.

"זהו" החלטתי לעזוב את הישיבה' הוא היה נחרץ והחלטתו נבעה מתוך תהומות של תסכול וכאב, **"אולי אמצא לי איזו עבודה, ואולי לא"**. בישיבה - אני לא ממשיש!

התורה הקדושה (י, טו), ועל כך מביא רש"י הקדוש את דברי חז"ל: **"התפלל עליו, י-ה יושיעך מעצת מרגלים"**.

יוהשע בן נון, תלמידו של משה רבנו אשר נועד להמשיך את דרכו לימים ולהנהיג את ישראל. אותו איש אלקים אשר אין לנו כל שמץ של הבנה ותפיסה בו. עליו נדרש היה להתפלל במיוחד שייושע מעצת המרגלים? האם לא די היה במעשיו הטובים ובמאמץ שבוודאי יעשה כדי ללחום ביצרו ולא להיגרר אחר עצתם?

מסתבר שלא. כך מלמדת אותנו התורה הקדושה.

כדי להצליח - יש להתפלל. ובלי תפילה כלום לא קורה.

האברך הכיר היטב את סיפורו העגום של הבחור. לצד היתומות והכאב הכרוך בה, היתה גם הזנחה סביבתית ואתגרים נוספים שנלוו לסיפור חייו המורכב גם כך. קליטתו בעולם הישיבות היתה משימה סבוכה בפני עצמה, ומדי תקופה קיבל האברך ד"ש לא מלבב במיוחד אודות מעידה נוספת שלו.

אלא שאם עד לרגע זה הצליח הבחור להחזיק את עצמו מעל המים, להיות קשור ולו בקשר שטחי לעולם התורה ולחממה הרוחנית שבישיבה, כעת באה אותה החלטה נמהרת גורלית ואיימה על עתידו הרוחני.

"שמעת על ישיבה פלונית?" כמו משום מקום הבלתי בו הרעיון, וככל שהרהר בו כך הלכה והתחזקה התחושה כי אכן - ישיבה זו תתאים לבחור כמו כפפה ליד.

הישיבה ממקמת אי שם בקהילה חרדית קטנה אך איכותית בחוץ לארץ, מאכלסת בקרבה נערים המתמודדים עם קשיי החיים ולה אחוזי הצלחה מרשימים בכל הנוגע להשבת התלמידים לדרך המלך. שם, ידע, ייטב לבחור והוא יפרח כמקדם.

בהתחלה לא רצה הבחור כלל לשמוע על כך, אולם כעבור כמה משפטי ריכוך מצד האברך הוא הביע נכונות לכל הפחות להתעניין בכך, לנסות, אם לא יעיל לא יזיק.

כאן התברר החלק המופלא ביותר בסיפור, אשר הוכיח בחוש את יד ההשגחה העליונה המלווה את הסיפור מראשיתו ואף קודם לכן. ההשגחה המופלאה אשר הקדימה רפואה למכה והציבה את התשתית להצלחת הבחור כבר לפני שנים רבות.

הורי הבחור, אמו המנוחה ויידל לחיים אביו, התגוררו בעברם הרחוק באותה קהילה בחוץ לארץ, שם שימשה האם בתפקיד מזכירת משרדו של רב הקהילה.

במסגרת תפקידו ומתוקף מעמדה במשרד הרב, פעלה האשה רבות להקמת ישיבה במקום, ואכן - לאחר שתדלנות מיוחדת בקרב כלל הגורמים וגיוס המשאבים הכספיים הדרושים לכך, הוקמה הישיבה והתנוססה לתפארת כשהכל בזכות אותה אשה.

כעת, בשל הרקע המיוחד ועקב חלקה המשמעותי של האשה בהקמת הישיבה, נסללה במהרה דרכו של הבחור והוא התקבל על אתר ללא הליכי רישום מייגעים.

לא חלפה כי אם תקופה קצרה, ודרריות השלום אותן קיבל האברך נשאו אופי שונה, חיובי בהרבה מכפי שהכיר. פתאום החל לשמוע על בן עלייה ההולך וצומח מול עיני צוות הישיבה, על תלמיד ממושמע וחדור מטרה.

או אז נזכר האברך באותה תפילה פשוטה, אותה התפלל כמעט בהיסח הדעת על קברה של האם באותו יום - שרק ממרחק הזמן התברר עד כמה היה הוא יום גורלי. הוא הבין, אולי לראשונה בחייו, עד כמה רב כוחה של תפילה.

ברכת 'מגן אבות' הפותחת את תפילת שמונה עשרה הינה בעלת מאפיין ייחודי, והוא - הזכרת שמות אבותינו הקדושים אברהם, יצחק ויעקב. זאת בניגוד לשאר ברכות שמונה עשרה בהן ההתייחסות הינה להש"ת בלבד [מלבד ברכת 'את צמח דוד', עיי' פסחים ק"ז, ב].

אודות טעם הדבר, כמו גם אופן ההזכרה ועניינים נוספים הנוגעים לכך, נדון בע"ה במאמר הבא.

טעם ויסוד הדבר

הזכרת האבות בתפילה כשלעצמה אומרת דרשני, שהרי לכאורה מן הראוי יותר היה להזכיר את שמו יתברך בתואר 'אלקי השמים והארץ' או כעין זה, שהוא תואר כולל ומקיף הרבה יותר מהתואר המצומצם המייחס כביכול את אלוקותו יתברך רק לאבות.

על כך עמדו הראשונים, וכתבו כי מטרת הזכרה זו הינה כדי להעלות לזכרון לפני הש"ת את זכות אבותינו. הנהגה זו מבוססת על תפילתו של משה רבנו לאחר חטא העגל, בה נקט בדרך של הזכרת זכות אבות (שמות לב, יג): "זכר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ". כן אנו מזכירים זאת תיכף בתחילת התפילה, כדי שתעלה תפילתנו לרצון בכותם.

לצד זאת מוסיפים הקדמה כללית ואומרים: "אלקיננו וְאַלְקֵי אֲבוֹתֵינוּ", בהסתמך על לשון הפסוק (שם ג, טו): "ה' אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ יִצְחָק וְיַעֲקֹב" (אבודרהם).

סדר ואופן ההזכרה

מקור הדבר בדרשת חז"ל ממה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו (בראשית יב, ב): "וְאֶעֱשֶׂה לְגֹי גִדּוֹל וְאֶבְרַכְךָ וְאֶגְדָּלְךָ שְׁמִי וְהָיָה בְרָכָה", וכך דרשו חז"ל (פסחים כז, ב): "וְאֶעֱשֶׂה לְגֹי גִדּוֹל" - זהו שאומרים אלקי אברהם, וְאֶבְרַכְךָ - זהו שאומרים אלקי יצחק, וְאֶגְדָּלְךָ שְׁמִי - זהו שאומרים אלקי יעקב.

יש מהאחרונים שכתב (ב"ח או"ח ק"ג) כי מכח דרשה זו וסדר הפסוק ממנו למדים זאת, נקבע סדר הזכרת האבות - אברהם, יצחק ויעקב. זאת על אף שבתורה הקדושה כשנזכרו האבות כדי לעזור את זכותם - מצאנו שהם נזכרו בסדר הפוך (ויקרא כו, מב): "וְזָכַרְתָּ אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֶת אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶת אֶת בְּרִיתִי אֲבְרָהָם אֲזָכֹר".

בטעם הפירוט אצל כל אחד מהאבות: 'אלקי אברהם, אלקי יצחק ואלקי יעקב', בעוד שלכאורה די היה להסתפק בהקדמה הכללית: 'אלקי אבותינו' ואז לפרט: 'אברהם, יצחק ויעקב', כתבו האחרונים (שו"ת פני מנחם ח"א סי' לט) כי הוא משום שכל אחד מהאבות הקדושים הכיר את בוראו מעצמו. טעם נוסף הובא באחרונים (ערוך השלחן או"ח ק"ג, א), כי כל אחד מהאבות היה

ראוי בפני עצמו שייקרא שמו יתברך עליו. עוד הובא (ראה סידור ר' שתי עמודים - 74) כי התיבות 'ה-א-ל-ה-גִּדּוֹל, הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא' הנאמרות במשך הברכה מכוונות בהתאמה כנגד האבות - 'הגִּדּוֹל' כנגד אברהם, 'הַגִּבּוֹר' כנגד יצחק ואילו 'הַנּוֹרָא' כנגד יעקב.

לענין חתימת הברכה דרשו חז"ל (פסחים ס"ט) שהבטיח הקב"ה לאברהם: "כִּי כֹל יְהוּ חֻתְמִין בְּכוֹלִי, תְּלִמּוּד לִי וְהָיָה בְּרָכָה" - כך חותמין, ואין חותמין בכולך. אשר על כן נחתמת הברכה: 'מִגֵּן אֲבֹתֵינוּ'.

אמירתה על ידי גר

הזכרת זכות אבותינו הקדושים, ובמיוחד לאור העובדה שאנו מזכירים במפורש את העובדה כי הם אבותינו, מגבילה גר צדק מלומר זאת בתפילתו, שהרי אף אם זכה לדבוק בעם הנבחר ולהסתופף בצל השכינה - למעשה איננו בנם של האבות.

אי לכך מובא במשנה אודות הנהגת גר בתפילתו (ביכורים א, ד): "וכשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר אלקי אבות ישראל וכשהוא בבית הכנסת אומר אלקי אבותיכם, ואם היתה אמו מישראל אומר אלקי אבותינו".

דעה חולקת הובאה בתלמוד ירושלמי (שם פ"א ה"ד), שיטת רבי יהודה המתבססת על לשון הפסוק (בראשית יז, ה): "וְהָיָה שְׁמִי אֲבְרָהָם כִּי אֲבִי הָיִינוּ אֲבִי אֱלֹהִים", ממנו עולה כי אברהם אבינו הינו אב כל האומות, ואם כן נכון לגר לומר 'אלקי אברהם'.

לדעה מסוימת בירושלמי, לא נחלקו התנאים אלא בגר שנתגייר בעצמו. אולם כן גרים הרי הוא ככל ישראל, והוא נחשב לכל דבר וענין בנם של האבות.

אכן, יש ראשונים (אור זרוע אות קז) שסייגו את הדברים וגרסו כי השיטה המדוברת נוגעת אך ורק לגרים צאצאי יתרו חותן משה, או משום שנתערבו בישראל או בשל העובדה שנטלו חלק בארץ. אכן שאר גרים אינם יכולים - אף לשיטה זו - לומר בנוסח הרגיל. וכתבו עוד שבזמן הזה כל הגרים אינם נחשבים מזרע יתרו, שהרי נתערבו האומות. להלכה מצאנו דעות חלוקות בראשונים.

יש שפסקו (בית יוסף או"ח נג בשם המרדכי ועוד) כי אין לגר לגשת להתפלל לפני התיבה, משום שלשיטתם אין הוא יכול להתפלל בנוסח הרגיל ולומר 'אלקי אבותינו'.

ראשונים אחרים לעומת זאת פסקו (רמב"ן ב"ב פ"א, א ועוד) כי הלכה כרבי יהודה, ולפי זה יש לאפשר לגר לגשת לעמוד ולשמש כשליח ציבור, וכן המנהג.

אם כי דעת רבי יהודה מבוססת כאמור על הפסוק 'כִּי אֲבִי הָיִינוּ אֲבִי אֱלֹהִים', הנאמר באברהם בלבד, מכל מקום ליעד זה הוקשו כל האבות זה לזה והרי נחשב הדבר כאילו כל שלושת האבות הינם אבותיהם של כלל האומות (רמב"ן שם).

אמירת קריאת שמע, ובמשנה ברורה (שם ס"ק ד) הובאה מנהג האר"י לאחוז בין הקמיצה לזרת. כן הובא בשלחן ערוך (שם סעיף ד) כי יש הנוהגים מנהג יפה - להעביר את חוטי הציצית על עיניהם בשעה שאומרים "וְרָאִיתָם אֹתוֹ", והוסיף על כך הרמ"א כי יש הנוהגים אף לנשק הציצית בשעה זו משום חיבוב מצוה. ומצאנו דעת הסמ"ק (מצוה כט) כי יש בהבטה בציצית משום מצוה דאורייתא.

במקומות רבים נהגו לנשק את הציצית בנוסף בכל פעם בה אומרים את התיבה 'ציצית' בפרשה זו, אולם היו שפסקו במנהג זה וטענו כי אין להפסיק לצורך הנשיקה באמצע פסוק, והתירו זאת רק באמירת 'וְרָאִיתָם אֹתוֹ'.

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

הפרשה השלישית בקריאת שמע הנאמרת שחרית וערבית, היא פרשת ציצית הנזכרת בפרשתנו. פרשה זו נקבעה (ברכות יב, ב) עיי"ש באריות הלימודים השונים) משום שיש בה כמה וכמה עניינים: 'מצות ציצית', 'ציצית מצרים', עול מצות, ודעת מינים, הרהור עבירה, והרהור עבודה זרה.

יש שכתב (שאגת אריה סי' ב) כי פרשה זו נתקנה מדרבנן, ואילו מדאורייתא אין חובה לאומרה כחלק מקריאת שמע.

בשלחן ערוך (או"ח כד, ב) נפסק כי יש לאחוז את חוטי הציצית ביד כנגד הלב במשך

מילתא חדת"א

עניי תפילה מלוקט מדברות קדשו ותורתו של האדמו"ר רבי דוד חי אביחי צירא שליט"א

הצדיק מתפלל על החטא

דרך המוכיחים בעם להוכיח את שומעיהם להיטיב מעשיהם, ומפל מקום נהגו הצדיקים להתפלל תמיד וללמוד זכות אפלו על פשוטי בני ישראל. ובדואי שתי הדרכים חשבות ונצרכות, גם לעזור ולדרש מפל אדם לדקדק על עצמו כל אחד לפי יכלתו, ומאידך להמליץ טוב ולהתפלל לישועת כל ישראל, וכמו שמוצאים בציצית בני ישראל למלחמה, שהיו השוטרם מוסרים את העם כדתיב כי תצא למלחמה על אֲבִיבֵינוּ וְהָיָה פְּקֻדְכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדַבֵּר אֶל הָעָם. וְאָמַר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל גּוֹ' אֵל תִּירָאוּ גּוֹ'. כִּי ה' אֱלֹהֵינוּ הַיֵּלֶךְ עִמָּנוּ לְהִלָּחֵם עִמָּנוּ לְהַצִּילֵנוּ מִיָּד הָאִשִּׁי אֲתָכֶם (דברים כ א-ד). וְנִסְפָּה הַשְּׁטָרִים לְדַבֵּר אֶל הָעָם וְאָמְרוּ מִי הָאִשִּׁי הַיֵּרָא וְהָיָה יֵלֶךְ וְיִשָּׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יָמָס אֶת לִבָּב אֲחִיו כְּלָבָבוּ (שם פסוק ח), וְהָיָה עַל הַפְּסוּק מִי הָאִשִּׁי הַיֵּרָא וְהָיָה הַלֵּב לֵלֶךְ וְיִשָּׁב לְבֵיתוֹ דְּרָשׁוּ חז"ל (סוטה ג.א) הַיֵּרָא מִן עֲבֻרֹת קְלוֹת שְׁפִירוֹ, וּמֵאִידֶךָ גִּיסָא הָיָה הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ מְעוּדָד אֶת לִבָּם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתָם קְרִבִּים הַיּוֹם, וְדָרְשׁוּ חז"ל (שם מב.) 'אֶפְלוּ אֵין בְּכֶם אֵלָא זְכוּת שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע כְּדֵי אֲתָם שְׁיוֹשִׁיעַ אֲתָכֶם', כִּי הַמוֹכִיחִים תַּפְקִידֵם לִיָּסֵר אֶת הָעָם וְלַעְוֹרָם לְתִשְׁבָּה וְלִהְיִיב מַעֲשֵׂיהֶם, אֲבָל צְדִיקֵי הַדּוֹרוֹת כְּמוֹ הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ בְּדֹאֵי אֵינֶם מְרַפִּים יְדֵיהֶם מִלְּהַמִּיץ אֶף טוֹב וְחֹסֵד עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מִצְבָּ שֶׁהֵם.

כח הצדיקים לרפא חולים

מאחר שעומדים הם על המשמר להעלות תפילות ישראל ולהשפיע להם רפואה וישועה וכל הנצרך, רואים שמהותם נהפכה למהות של השפעת טוב וישועה לכל, לפיכך יש כח לרפאות חולים אף בידיהם, כפי שמוכח בשם צדיקים שרבי שלום מבגלאז ע"ה היה לו כח לרפא חולים בניו, ואמרו רמז לכך מלשון הכתוב (תהלים ס ז): "יִשְׁלַח דְּבִירוֹ וְיִרְפְּאֵם", ראשי תבות "דו", שגמל כח הרפואה בידיהם של הצדיקים, כמו כן מצינו בדברי הרה"ק רבי ישראל מרז"ף ע"ה שאמר שגם בנח המושב אֲפִשֶׁר לְרַפֵּא חוֹלִים, וְהָרְמִז הוּא 'יִשְׁלַח דְּבִירוֹ וְיִרְפְּאֵם' סופי תבות 'מוח'. ב"ן כָּךְ וְכֵן כָּךְ עוֹלָה שְׁבָהֶם שֶׁל צְדִיקִים עַד שְׁעֵשֶׂת הַיְּשׁוּעָה חֶלֶק מֵהֶם וְאִבְרִיהֶם.

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבותינו

"ומה הארץ השמנה הוא אם רזה היש בה עץ אם אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי פכודי ענבים" (יג, כ).

מפסוק זה, כך תלמודנו הרה"ק בעל 'תולדות יעקב יוסף' ז"ע, יש ללמוד לקח ולקחת מוסר לחיזוק בעבודה שבלב זו תפילה.

לצורך ביאור הפסוק מקדים התולדות ומביא בשם מורו ורב מרן הבעל שם טוב הקדוש פירוש מתוק מדבש בדברי הנביא ירמיהו (ג, כ): בַּיָּמִים הָהֵם וְכַעַת הָהִיא נָאֵם ה' יִבְקֶשׂ אֶת עֹנִי יִשְׂרָאֵל וְאֵינֶנּוּ וְאֵת חֲטָאת הַיְּהוּדָה וְלֹא תִמְצָאֶנָּה".

נהגה בעומק עבודת התפילה יש כמה פנים, וראוי להתפלל על אחד מהדברים הבאים - על כבוד הש"ת שנתחלל בין האומות; על מחילת העוונות; בקשת פרנסה ברווח; חיים ובריאות וכיוצא בזה.

התפילה על עניינים אלה כשלעצמה אינה אלא לבוש, מעטה חיצוני המתלבש באותם עניינים ואשר נועד לתקן את ניצוצות השכינה ולהעלותם למקום הראוי להם. אלא שכשאנו האדם רואה צורך וסיבה להתפלל על דברים אלה, אין הוא מוצא ואינו יודע על מה להתפלל, ובכך ח"ו נמנעת העלאת הניצוצות לשורשם העליון.

מבאר הבעל שם טוב הקדוש, כי לעתיד לבוא - כשכל אותן סיבות ייעלמו כלעומת שבאו, אזי יידרש לתור אחר סיבה אחרת להתפלל, אך ורק כדי להעלות את אותם ניצוצות. וזהו מה שנאמר: "יִבְקֶשׂ אֶת עֹנִי יִשְׂרָאֵל וְאֵינֶנּוּ וְאֵת חֲטָאת הַיְּהוּדָה וְלֹא תִמְצָאֶנָּה", היינו שלא תמצא סיבה מתוך אלו האמורות, שהרי לא יהיה עוון נוגע, חטא וחסרון.

באותם ימים תהיה התפילה מרוממת בהרבה, נעלית גבוה מעל גבוה, וכל עבודתה תהיה בדרך של 'יחודים' עליונים וללא תלות בחיסרון כזה או אחר.

אף שמוננו אנו, כשעדיין ישנם חסרונות וחטאים, מוטל על המתפלל לחפש ולפשפש אחר הסיבה הנאותה והראויה עבורה יש להתפלל, וכך יוכל להעלות את הניצוצות כדבעי.

על פי זה יש לפרש את הפסוק כך: 'הַשְּׁמִנָה הוּא אִם רָזָה הִישׁ בָּהּ עֵץ אִם אֵין', היינו שיש לבקש ולתור אחר החיסרון וההיעדר, כדי למלא את הפגמים והחסרונות הללו באמצעות עבודת התפילה. ולכן מסיים הפסוק: 'וְהִתְחַזְקַתְּם', על פי דברי חז"ל (ברכות לב, ב) שהתפילה היא מהדברים הצריכים חיזוק תמידי ותדיר.

ידוע המעשה בחוני המעגל ותפילתו על הגשמים, אולם פחות ידועה העובדה כי את כח התפילה העצום הזה הוריש חוני לצאצאיו אחריו, ואף חכמי ישראל היו מודעים היטב לכך ופנו אליהם כדי שאף הם יפעלו בכוחם זה למען עמך ישראל.

מספרת הגמרא (תענית כג, ב) אודות 'חנן הנחבא', בן בתו של חוני המעגל, אשר נקרא כך משום שהיה נוהג בצניעות בבית הכסא ונחבא מכל אדם, או משום שהיה מחביא עצמו כשהיה מתפלל ומתייחד עם קונו הרחק מעין כל, בענוות חן ותוך בריחה מהכבוד.

ויהי היום, הוזקקו ישראל לגשמים, ואין, בצורת קשה שררה בארץ, והחכמים מצדם פעלו בחכמה ושלחו את צעירי הצאן - חינוקות של בית רבן, שיפנו לחנן ויפצירו בו כי יפעל בתפילתו להביא מטר על הארץ.

ניגשו אותם ילדים רכים, אחוז בשולי אדרתו של חנן והפצירו בו: 'אבא, אבא, תן לנו מטר'. באומנם כך נקטו בלשון 'אבא', כיתומים האומרים 'אבי אבי'.

אולם חנן מצדו ראה בכך פתח מיוחד לתפילה, נשא עיניו לקב"ה ואמר: 'רבונו של עולם, עשה בשביל אלו שאינם מבחינים בין אבא הנותן מטר - לאבא שאינו נותן מטר', ונענה. בדרך צחות ביאר זאת הרה"ק ר' ברוך ממז'יב' (מרגניא דבי רבנן עמ' צב), כי לכאורה היה חנן עטוף במלבושים הדורים כדרך האדמו"רים, וזהו שאחוזו הזאטוטים בשולי אדרתו, כמו רומזים לו: 'אם אתה לבוש אצטלא דרבנן, אם כן מתבקש שיהא בכוחך להביא לנו מטר'...

עטיפת טלית בתפילה

לעומתם, במרבית קהילות ישראל אין מתעטפים בטלית בתפילת ערבית ומנחה, אם כי אף בזה נחלקו המנהגים. יש הנוהגים [בני אשכנז] כי שליח הציבור עצמו מתעטף בכל התפילות ואף בתפילת ערבית, וכך גם נהגו בקהילות מסוימות כליל שבת בלבד כי כלל הציבור מתעטף בטלית.

בנוגע לזמן העטיפה, מצאנו בשלחן ערוך (הובא לעיל) שכתב כי יש להתעטף בטלית בבית הכנסת ולא בבית, אולם הרמ"א כותב (שם): "והעולם נהגו להתעטף אף בטלית גדול קודם, ולברך עליו, ואחר כך מניח התפילין והולך לבית הכנסת".

אכן מבורר באחרונים (ערוך השלחן שם) כי אין הם חלוקים בדעותיהם, אלא פסיקתם נובעת מהמחלוקת במקומו של כל אחד מהם. בעוד בני מקומו של המחבר התגוררו בין הגויים ונבצר מהם ללכת בריש גלי עטופים בטלית, הרי שהרמ"א התגורר במקומות בהם היו היהודים תחומים לאזור מגורים מסוים ומוגדר, שם יכולים היו להתהלך ברחוב העיר בעודם עטופים בטלית ללא חשש.

פרשת ציצית הנזכרת בסוף הפרשה, קשורה באופן ישיר לתפילה. זאת בשל המנהג הרווח בכל מקהלות ישראל לקיים מצות ארבע-כנפות באמצעות התעטפות בטלית בשעת התפילה, וכמובא ברמב"ם (הלכות ציצית ג, יא): "אף על פי שאין אדם מחויב לקנות לו טלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית, אין ראוי לאדם חסיד שיפטור עצמו ממצוה זו, אלא לעולם ישתדל להיות עטוף בכסות המחויבת בציצית כדי שיקיים מצוה זו. ובשעת התפילה צריך להזהר ביותר, גנאי גדול הוא לתלמידי חכמים שיתפללו והם אינם עטופים".

כך גם נפסק בשלחן ערוך (א"ח כה, ב): "מי שהוא זהיר בטלית קטן, ילבשו ויניח תפילין בביתו, וילך לבוש בציצית ומוכתר בתפילין לבית הכנסת ושמ יתעטף בטלית גדול".

למעשה חלוקים המנהגים בקרב עדות ישראל בנוגע להנהגה המעשית בענין זה.

יהודי תימן, המסתמכים באופן גורף על שיטת הרמב"ם, מתעטפים בטלית בכל תפילות היום, זאת על סמך דבריו המובאים לעיל.

יד ושם

פסוקי שמות והטמון בהם

אלישע

"אֵל תְּהִי חֲכָם בְּעֵינֶיךָ יְיָ אֱתָהּ ה' וְסוֹר מִרְעֵי" (משלי ג, יז).

בפסוק זה, מבאר המלבי"ם, טמון יסוד אודותו על האדם להטמיע עמוק בלבו.

החכמה היחידה שקיימת, היא החכמה האלקית המנוגדת לכל יצר ותאוה אנשיים. לעומת זאת אם יסתמך האדם על חכמתו האנושית, ייגרר בעקבות כך אחר תאוות לבו, משום שבניגוד לחכמה העליונה והאלקית, הרי החכמה האנושית לא רק שאינה מנוגדת לתאוות אלא שהיא אף גורמת לאדם להכשיר כל שרץ בעיניו וללכת בשרירות לבו.

ביאו לפניו - בדיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור עוז והדר

הובא בתשובת רבנו נטרונאי גאון (תשובות הגאונים מוסאפיה סי' צ) כי לאחר תפילת שחרית היו נוהגים בבית רבנו שבבבל לעסוק בתורה, במשנה ובמדרש עד ארבע שעות, ולאחר מכן היו אומרים מזמור כ' בתהלים: "עֲנֵנִי ה' בְּיוֹם צָרָה" ואחריה 'קדושה דסדרא' וקדיש.

אף שלא נזכר הדבר בסדר רב עמרם וכן בסדר התפילה לרמב"ם, מכל מקום כתב הטור (א"ח קלא) שיש לאומרו, כיון שיש בו מענין הישועה.

בטעם אמירת מזמור זה דווקא, ביאר ה"ר בר יקר (פירוש התפילות והברכות עמ' עד) כי הוא משום שמזמור זה נקבע אחר י"ח מזמורי תהלים [עיי' ברכות ט, ב שמזמור א' וב' שבתהלים נחשבים אחד], ועל כן נקבע לאומרו לאחר תפילת שמונה עשרה.

עוד הובא טעם נוסף, על פי דברי התלמוד ירושלמי (ברכות פ"ד ה"ג) כי כל אדם המתפלל - צריך חברו לומר לו: "תְּשַׁמַּע תְּפִלָּתְךָ", ומטעם זה נהגו לומר אחרי התפילה מזמור זה שנאמר בו: "עֲנֵנִי ה' בְּיוֹם צָרָה".

הפלא ופלא

שאלות וחיידות מבני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

תשובות מגילון קודם, פר' בהעלותך:

1. תשובה ב' - רק ישראל ולא באומות נאמרה לשון עשייה, ככתוב: "עֲשֵׂמָה יִשְׂרָאֵל בְּעֵשְׂוִי".
2. תשובה ג' - אף שבעלי החיים ניוונים בטרפית זולתם, הרי זה בצדק ובעת שקבע הקב"ה.
3. תשובה ב' - הגם שסובבים אותי ומצרים לי כל גוים, בטוח אני בהשי"ת שאוכל להכריעם.

בברכת 'שומע תפילה' נאמר כי השי"ת 'שומע תפילות ותחננים'. מהו ההבדל בין 'תפילות' ל'תחננים'?

(א) תפילות הן ברכות שמונה עשרה עצמן, ולעומתן תחננים נאמרים בסוף התפילה.

(ב) תפילות אלו ברכות שמונה עשרה, ותחננים הם מזמורי פסוקי דמרא.

(ג) תפילות הן הקבועות מאת חז"ל, ואילו תחננים הן הבקשות שהוספנו מעצמנו.

בברכת 'רפאנו' אנו מבקשים: 'הושיענו ונושענו כי תהלתנו אֵתָהּ. אִיזָה כִּירוֹשׁ מִבָּאָר כִּרְאוֹי אֵת הַמִּילִים כִּי תִהְיֶה לָנוּ אֵתָהּ?'

(א) אנו מתהללים בהשי"ת שהוא מרפאנו ומושיענו.

(ב) הושיענו ורפאנו כדי שנהלל את שמך ביתר שאת ועוז.

(ג) אנו מבקשים שיושיענו בזכות שאנו מהללים לשמו.

בשירת הים נאמר: 'מִי כִמְכָה בְּאֵלִים ה' מִי כִמְכָה נָאדָר בְּקֹדֶשׁ. מִנִּי מִה כָּל הַלָּשׁוֹן בִּפְסוּקָה?'

(א) אחד כנגד ישועת ישראל, ואחד כנגד מפלת מצרים.

(ב) כן דרך שירת הים, להיאמר בשפה כפולה.

(ג) מורה על ייחודיותו יתברך הן בעליונים והן בתחתונים.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרס) בארץ ישראל למקרה של זכייה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).